NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 13243

KOYLNGREBER

Upton Beall Sinclair

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

בּאַוועגלעכע כרעסטאָמאַטיע,
צונויפגעשטעלט פון ש. באַסטאָמסקי.

א. סינקלער

קוילנגרעבער

(פונם ראָמאַן „קיניג־קויל״).

פאַרלאַג „נייע יידישע פאָלקסשול״.
ווילנע ○ ○ ○ ○ ○ 1930.

Wypisy żydowskie w zeszytach,
złożone przez S. BASTOMSKIEGO

Printed in Poland.

U. Sinkler

„GÓRNICY"

Drukarnia „Express" Wilno, Wielka 3.

אַרבעטער.

בילד פון ק. מיניע.

נאַצ.-גאַלעריע פון דער נייַער קונסט — רוים.

אַ קרבן פון אַרבעט.

בילד פון ו. וועלאַ.

נאַצ.-גאַלעריע פון דער נייַער קונסט - רוים.

א.

די קוילנגרובנס, ווו העל האָט געאַרבעט, זײַנען געווען אַלטע גרובנס, אמתע שטעט, דורכגעבויערטע ווי טונעלן אונטער בערג. די הויפּטגענג האָבן זיך געצויגן אויף מײַלן. אין שאַכט נומער צוויי האָט זיך דער קוילנאָדער אויפגעהויבן אויף אַ משופּע פון פינף גראַד אַן ערך. אין אַ טייל פון דעם „אָדער" פלעגן די ליידיקע וועגעלעך אין לאַנגע שורות אַרויפגעשלעפּט ווערן אין דער הויך מיט דער הילף פון אַן אומענדלעכן שטריק. אָבער ווען זיי פלעגן אָנגעלאָדענע זיך אומקערן צוריק, פלעגן זיי זיך אַראָפּלאָזן אַליין, געשטופּטע פון דער אייגענער שווערקייט. דאָס פלעגט פאַרשאַפן אַ סך אַרבעט די יינגלעך, וואָס האָבן געדאַרפט אָפּשטעלן די וועגעלעך, וואָרום אין די פאַלן, ווען אַזעלכע וועגעלעך פלעגן ניט אָפּגעשטעלט ווערן, פלעגט צו די אַלטעגלעכע סכנות פון דער גרובן-אַרבעט צוקומען נאָך איינע.

דידאָזיקע יינגלעך, וואָס האָבן געפירט די וועגעלעך, האָבן געהערט צו אַלערליי דרום-אייראָפּעיִשע און אַזיאַטישע נאַציאָנאַליטעטן. דאָ זײַנען געווען פלאַך-פּנימדיקע טאָטערן, גריכן מיט טונקלפאַרביקע פּנימער און קליינינקע קרום-אויגיקע יאַפּאַנער.

אין דעם טייל פונם גרובן, ווו העל האָט געאַרבעט, האָט זיך געפונען אַ דראָט-האָריקער און מאַנדל-אויגיקער קאָרייער מיטן נאָמען טשאָ, אַ „שטריק-רײַטער". דער נאָמען „שטריק-רײַטער" האָט געשטאַמט פון דעם, וואָס ער אַליין איז געזעסן אויף אַ שווערן אײַזערנעם רינג, צו וועלכן עס איז געווען צוגעפעסטיקט אַ שטריק, וואָס האָט געשלעפּט די וועגעלעך דורך די לאַנגע הויפּט-קאָרידאָרן. איינמאָל האָט ער אײַנגעלאַדן העלן זיך צו זעצן נעבן אים, און העל האָט די אײַנלאַדונג אָנגענומען, שטעלנדיק אין סכנה סײַ זײַן שטעלע און סײַ זײַנע אברים. טשאָ האָט אָנגעוויזן אויף דער ערד און געשריען אַזוי הויך, ער זאָל איבערשרײַען דאָס קנאַלן פון די וועגעלעך: „גרויסער שטויב"! העל האָט דערזען, אַז דער באָדן און די ווענט זײַנען באַדעקט געווען מיט קוילנשטויב אַזוי, אַז מע וואָלט געקאָנט אויף זיי אָנשרײַבן דעם אייגענעם נאָמען.

— „אַ גרויסער אויפרײַס"! — האָט געזאָגט דער „שטריק-רײַטער".

העל האָט געוווּסט, אַז אויף דידאָזיקע הויכקײַטן איז די לופט באַרימט געווען מיט איר טרוקנקײַט. דידאָזיקע לופט, וואָס ווערט אַרײַנגעטריבן אין די שאַכטן מיט דער הילף פון ריזיקע פּעכערס, האָט פאַרניכטעט יעדע פײַכטקײַט און האָט געלאָזן אַזאַ דיקן און טרוקענעם קוילנשיכט, אַז אַ געוויינטלעכער שטויס מיט דער לאָפּעטע פלעגט אַרויסרופן מסוכנע אויפרײַסן.

דאָס געזעץ האָט געפאָדערט, אַז איבער די שיכטן זאָל געשפּריים ווערן אַ לופטיקער ציגל-שטויב. נאָר דידאָזיקע פאָדערונג פון געזעץ איז כמעט קיינמאָל ניט דורכגעפירט געוואָרן.

אָט אַזוי האָט עס אויך געהאַלטן מיט די פאָרזיכטמיטלען בנוגע גאַז. די שאַכטן פון צפון-טאָל זײַנען געווען באַזונדערס גאַזיק. אין די אַלטע קאָרידאָרן האָט געהערשט אַזאַ שטינקערײַ, אַזוי ווי דאָ וואָלטן אָנגעזאַמלט געווען אַלע פאַרשטונקענע אייער פון אַלע עופות-פאָלוואַרקן אין גאָר דער וועלט. און דערדאָזיקער שוועבל-וואַסערשטאָף איז נאָך געווען די קלענסטע צרה, מיט וועלכער דער קוילנ-

גרעבער האָט געהאַט צו קעמפן. אין די גרובנס איז נאָך געווען דער שרעקלעכער „שטיק־דאַמף״, וועלכער האָט ניט געהאַט קיין שום ריח און איז געווען שווערער פאַר דער לופט.

דער קוילנגרעבער האָט פּלוצלונג געקאָנט איינשלאָפן אינמיטן דער אַרבעט זיינער, און אויב ס׳וואָלט זיך ניט באַוויזן זיין געהילף, אָדער אויב ער וואָלט פאַרשפּעטיקט אויף אַ רגע, וואָלט דער איינגעשלאָפענער געווען פאַרלאָרן.

נאָך מער פון אַלץ האָט מען געציטערט פאַרן „פייער־דאַמף״, וועלכער קען צעשטערן אַ גאַנצן גרובן און הרגענען מענטשן אין די הונדערטער אַריין.

אויף צו באַוואָרענען קעגן דיזאָזיקע אַלע סכנות האָט עקזיסטירט אַ „בראַנדמייסטער״, וועמעס פליכט איז געווען אַרומצוגיין איבער די שאַכטן, נאָכקוקן ווי ס׳האַלט מיט די גאַזן, אַכטונג געבן, אַז די ווענטילאַציע זאָל זיין אין אָרדענונג, אַז די פּעכערס זאָלן זייער אַרבעט טאָן ווי געהעריק. דערדאָזיקער אויפזעער האָט געדאַרפט זיין אינספּעקציע דורכפירן אין די פרימאָרגן־שעהן, און דאָס געזעץ האָט געפאָדערט, אַז קיינער זאָל ניט אָנהייבן פריער צו אַרבעטן, איידער ער האָט געמעלדעט, אַז אַלץ איז כשורה. נאָר ווי איז, אויב דער אויפזעער האָט צופעליק פאַרשלאָפן, אָדער ער האָט זיך אָנגעשיכורט? פאַרלאַנגען, אַז צוליב דעם זאָל פאַרלוירן גיין טויזנטער דאָלער, וואָלט געווען צופיל. האָט מען דערפאַר טיילמאָל געקאָנט זען, ווי די מענטשן ווערן געטריבן צו דער אַרבעט און אַראָפּגעלאָזט אונטן מיט געפילדער און קללות. אין עטלעכע שעה אַרום פלעגן זיך אייניקע אַרויסווייזן פאַר ניט אַרבעטספעיִק צוליב קאָפּווייטיקן, און זיי פלעגן בעטן, מע זאָל זיי צוריק אַרויפנעמען אויבן. דער אויפזעער פלעגט זיי ניט דערלויבן אַרויסגיין, וואָרום אויב עטלעכע וועלן אַוועקגיין פון דער אַרבעט, וועלן די איבעריקע זיך דערשרעקן און אויך וועלן אַוועקגיין.

איינמאָל, ערשט מיט אַ יאָר צוריק, האָט געטראָפן אַזאַ מין קאַטאַסטראָפע. אַ יונגער מוילאייזל־טרייבער, אַ קראַט, האָט עס דערציילט העלן, ווען זיי האָבן זיך אַוועקגעזעצט קיילן פון די מיטאָג־קעסעלעך. – די ערשטע אָנגעפאַקטע שטייג מיט מענטשן איז שוין אַראָפּגעלאָזט געוואָרן אין גרובן מיט צאָרנדיקע פּראָטעסטן. באַלד דערנאָך האָט עמיצער מיט זיך מיטגעבראַכט אַ ניטבאַשירעמטע ליכט. באַלד איז געשען אַן אויפרייס, באַגלייט פון אַזאַ קנאַקעריי, גלייך עס וואָלט אויפגעריסן געוואָרן דאָס אינגעווייד פון דער וועלט. אַכט מענטשן זיינען דערהרגעט געוואָרן. די קראַפט פונעם אויפרייס איז געווען אַזוי גרויס, אַז עטלעכע הרוגים זיינען פאַרהאַקט געוואָרן צווישן דער שטייג און שאַכט־וואַנט און אַזוי איינגעקוועטשט געוואָרן, אַז אַרויסצובאַקומען זיי האָט מען זיי געמוזט צעשניידן אויף שטיקער.

אין דער זעלבער שאַכט, וווּ העל האָט געאַרבעט, איז געווען אַנדי, אַ יינגל פון גריכישער אָפּשטאַמונג. זיין אמתער נאָמען איז געווען אַנדראַקאַלוס, נאָר ער האָט ניט געקאָנט פאַרלאַנגען, אַז עמיצער אין די שאַכטן זאָל קענען ריכטיק אויסריידן זיין נאָמען. העלן האָבן אַ צי געטאָן די שיינע פּנים־שטריכן און די גרויסע טרויעריקע אויגן פונעם יינגל. זיי האָבן זיך צעשמועסט. און אַנדי האָט אַנטדעקט, אַז העל האָט ניט פאַרבראַכט זיין גאַנץ לעבן אין די שאַכטן, נאָר ער האָט געזען די גרויסע וועלט. אַנדי האָט געדורשט נאָכן לעבן און זיינע פריידן. און זיין גורל איז געווען צו זיצן אין אַ שאַכט־גרוב טעגלעך צען שעה נאָכאַנאַנד, מיט קוילן

שריב אין דער נאָז און קוילנגעפילדער אין די אויערן, און אַרויסגריבלען מיט די פינגער שיפער פון די קוילן צרויס. ער איז געווען איינער פון די אומצאָליקע „ברעכער=יינגלעך".

— פאַרוואָס גייט איר ניט אַוועק פון דאַנען? – האָט העל געפרעגט.

— ווי אַזוי זאָל איך אַוועקגיין? איך האָב אַ מאַמע, צוויי שוועסטער.

— און דער טאַטע אײַערער?

דאָ האָט זיך העל דערוווסט, אַז אַנדיס פאָטער איז געווען איינער פון יענע, וועלכע מע האָט געמוזט צעשנײַדן אויף שטיקער, כדי מע זאָל זיי קאָנען אַרויס=שלעפן פון שאַכט. איצט איז אויפן פאָטערס קבר געוואָרן צוגעשמידט דער זון, ביז זײַן צײַט וועט קומען.

— כ'וויל ניט זײַן קיין קוילנגרעבער! – האָט געשריען דאָס יינגל, – כ'וויל ניט געהרגעט ווערן!

די „באַהייצונגס=געזעלשאַפט" האָט צונויפגעזאַמלט אַ באַפעלקערונג פון אונ=טערטעניקע קנעכט, אָפגעקליבענע פון צוואַנציק אָדער דרײַסיק פאַרשיידענע ראַסעס. די מחיצות פלעגן צווישן זיי זייער שטרענג אָפגעהיט ווערן. אַמעריקאַנער, ענגלענדער און שאָטלענדער האָבן געקוקט פון אויבן אַראָפּ אויף די וועלסער און אירלענדער; די אירלענדער און וועלסער האָבן געקוקט פון אויבן אַראָפּ אויף די איטאַליענער און שפּאַניער; די איטאַליענער און שפּאַניער האָבן געקוקט פון אויבן אַראָפּ אויף פּאָלאַקן און רוסן, וועלכע האָבן פון זייער זײַט, פאַראַכטעט די גריכן, בולגאַרן און מאָנטאָנעגרער. און אַזוי איז געגאַנגען אַלץ נידעריקער דער לייטער פון די מזרח=אייראָפּעישע ראַסן, ביז די סאַמע נידעריקסטע – די יאַפּאַנער.

אָבער ניט געקוקט אויף דעם – אַז אין אַ שיינעם טאָג פלעגט פון ערגעץ=ווו אַרויפשווימען אַ וואַנדערנדיקער אַגיטאַטאָר, פלעגן די מחיצות פאַרשווינדן און אין דער גאַנצער מאַסע פון קוילנגרעבער פלעגט אויסברעכן אַ שטורעם קעגן דער „באַהייצונגס=געזעלשאַפט". דעריבער האָט אין יעדער שאַכט געמוזט זײַן נאָך אַן אַנדער מין בראַנדמײַסטער, וועמעס אויפגאַבע איז געווען צו פאַרהיטן פון אַן אַנדער מין אויפרײַס – ניט פון גרובנגאַז, נאָר פון דער מענטשלעכער נשמה.

דידאַזיקע פונקציעס האָט אין צפון=טאָל אויסגעפירט דזשעף קאָטאָן, דער שאַכט=אויפזעער. ער האָט געטראָגן אַ זעקסקאַרבנדיקן ביקס. ער האָט אויך געטראָגן דעם צייכן פון אַ שעריף, כדי ער זאָל האָבן דאָס רעכט צו מאַכן נײַע קאַרבן אין זײַן ביקס, ווען עס וועט נויטיק זײַן.

אַחוץ דזשעף קאָטאָן און זײַן געהילף בעז אַדאַמס, וועלכע האָבן געטראָגן צייכנדלעך און זײַנען אומעטום געווען באַוווסט, זײַנען נאָך געווען אַנדערע געהילפן, וועלכע האָבן קיין צייכנדלעך ניט געטראָגן און האָבן געוואָלט זײַן אומבאַקאַנט.

איינמאָל אין אָוונט, ווען העל האָט בשעתן אויפהייבן זיך פון שאַכט עפּעס באַמערקט דעם קראַנקן מאָדוויק וועגן די הויכע פרײַזן אויף די סחורות אין די קראָמען פון דער געזעלשאַפט, האָט ער אַ פאַרחידושטער דערפילט, אַז יענער האָט אָנשטאָט אַן ענטפער אים אַ טראָט געטאָן אויפן פוס. שפּעטער, ווען זיי זײַנען וואַוועק אויף אָוונט=עסן, האָט מאָדוויק דערקלערט זײַן אויפפירונג:

— היט זיך פאַר געסן, דעם רויט=פּרצופדיקן יונג – ער איז אַ שפּיאָן פון דער געזעלשאַפט.

— באמת? – איז העל געוואָרן נײַגעריק – פונוואַנען ווייסט איר?

— איך ווייס, יעדער איינער ווייס עס.

— ער זעט ניט אויס צו האָבן אַ סך שכל — האָט געצווייפלט העל.

— ער האָט ניט נויטיק קיין סך שכל. ער גייט צום שאַכט־אויפזעער און זאָגט: דער בחור דושאָ (אַזוי האָט זיך העל גערופן) חכמעט זיך צופיל, זאָגט: „די קראָם באַראַבעוועט אים". דערנאָך קומט צו אייך דער אויפזעער: „איר רייסט זיך צופיל דעם גאָרגל, בחור, טראָגט זיך אָפּ פון דאַנען צו אַלדי רוחות"! איר פאַרשטייט? העל האָט פאַרשטאַנען.

איר פאַרלאָזט דעמאָלט די שאַכט און גייט אַוועק אין אַ צווייטער. דער אויפזעער פרעגט אייך: „ווו האָט איר געאַרבעט"? איר ענטפערט: „אין צפון־טאָל". ער פרעגט אייך: „אייער נאָמען"? איר ענטפערט: „דושאָ סמיט". זאָגט ער: „וואַרט צו". — ער גייט אַוועק, קוקט אין פאַפּירן, קערט זיך אום, זאָגט: „ניטאָ קיין אַרבעט", איר זאָגט: „פאַרוואָס ניטאָ"? זאָגט ער: „איר רייסט זיך צופיל דעם גאָרגל, בחור, טראָגט זיך אָפּ פון דאַנען צו אַלדי רוחות"! איר פאַרשטייט?

— איר רעדט וועגן שוואַרצע צעטלען? — האָט העל געפרעגט.

— געוויס, שוואַרצע צעטלען. מעגלעך, זיי דערחיסן זיך אַלץ וועגן אייך דורכן טעלעפאָן. אויב איר טוט עפּעס שלעכטס, איר רעדט וועגן פּראָפעסיאָנעלע פאַריינען — ביי דעם וואָרט האָט זיך מאָדוויקס קול אַראָפּגעלאָזט ביז שעפּטשען — צעשיקן זיי אייער פאָטאָגראַפיע, און איר וועט אין דער גאַנצער שטאָט ניט באַקומען קיין אַרבעט. ווי געפעלט אייך אַזעלכעס?

ב.

עטלעכע טעג האָט העל אָפּגעאַרבעט אין די גערעדים פון דער ערד. דערנאָך איז אָנגעקומען איינער אַ זונטיק, ווען ער האָט באַקומען אין זיין רשות עטלעכע שעה אויף געניסן פון זון־ליכט און באַקוקן דעם צפון־טאָל. דאָס איז געווען אַ פונאַנדערגעוואָרפן דאָרף מיט הייזלעך, וואָס האָבן זיך געצויגן אויף אַ מייל לויט דער לענג פון שאַכט. אין צענטער האָבן זיך געהויבן גרויסע געביידעס: געביידעס פון די שאַכטן, די עלעקטרישע סטאַנציע מיט הויכע קוימענס, ניט ווייט פון איר — דער שפּייכלער פון דער געזעלשאַפט און עטלעכע שענקען. דאָ זיינען אויך געווען עטלעכע פּענסיאָן־הייזער, פאַר אַרבעטער, און לאַנגע רייען הילצערנע הייזלעך, צו צוויי און פיר חדרימלעך יעדערע, אין וועלכע עס האָבן געוווינט אָפּט צו עסלעכע פאַמיליעס.

איין טייל פונם ישוב האָט געטראָגן דעם נאָמען „הייזל־שטאָט". דאָ איז עטלעכע גאָר אָרעמע אויסלענדער דערלויבט געוואָרן זיך אויפצושטעלן צווישן מיניאַטורישע בערגלעך פון שלאַק קאַמערן פון אַלטע ברעטער, בלעך און פעך־פּאַפּיר. קיין הון אַפּילו וואָלט זיך ניט אַראָפּגעלאָזט צו לעבן אין אַן ענלעכער דירה, און דאָך זיינען אין עטלעכע פון זיי געווען אַריינגעקוועטשט צו אַ טוץ מענטשן. אויפן דיל, אַ פאַרשאָטענעם מיט אַש און פאַרדעקטן מיט שמאַטעס, זיינען געשלאָפן אָנגעוואַלגערטע מענער און פרויען. קינדער זיינען אַרומגעקראָכן פונקט ווי ווערים, אָנגעטאָן נאָר אין צעפליקטע העמדלעך, און זייערע הינטנס זיינען אומפאַרשעמט אַנטפּלעקט געוואָרן אַנטקעגן הימל.

העל איז אַרומגעגאַנגען איבערן דאָרף מיט זיין פריינט דעם מוילאייזל־טרייבער טים ראַפערטי, אַ גוטמוטיקן יינגל מיט אַ פּאָר פאַרחלומטע בלויע אויגן אינם

סאַזשע־שוואַרצן פּנים. זיי זײַנען דערגאַנגען ביז טימס וױנונג, און דאָס ייִנגל האָט אײַנגעלאַדן העלן אַרײַנגײן אינעווייניק און באַקענען זיך מיט זײַן פֿאַמיליע. זײַן פֿאָטער, אַן איטאַליענער, איז געווען אַן אײַנגעהויקערטער מענטש, אויסגעשעפּט דורך אַרבעט, נאָר מיט אַ מוראדיקער קראַפֿט אין זײַן שטאַרקן אָרגאַניזם, אַ פּראָדוקט פֿון עטלעכע דורות שאַכטן־אַרבעט. מע האָט אים גערופֿן „אַלטער ראַפּערטי״, הגם ער איז נאָך ניט אַלט געווען קײן פֿופֿציק יאָר. צו נײַן יאָר איז ער שוין געווען אַ גרובן־ייִנגל.

ס'איז געווען אַ צײַט, ווען דער „אַלטער ראַפּערטי״ איז געווען אויפֿן וועג באַרג־אַרויף. ער איז געווען דער וואָג־פֿאַרוואַלטער אין שאַכט סען־דזשאָ. ער האָט זיך אָבער אָפּגעזאָגט פֿון דער שטעלע דערפֿאַר, וואָס ער האָט געהאַלטן, אַז זײַנע איבערצײַגונגען דערלויבן אים ניט טאָן דאָס, וואָס מע פֿלעגט הייסן טאָן. מע האָט פֿון אים פֿאַרלאַנגט, אַז ווי גרויס עס זאָל ניט זײַן די וואָג פֿון די קוילן, וואָס די קוילנגרעבער שיקן אַרויף, זאָל ער אויפֿן טאָוול ניט פֿאַרצייכענען מער ווי אַ באַשטימטע ציפֿער. און ווען ראַפּערטי האָט באַשלאָסן בעסער זיך אָפּזאָגן פֿון דער שטעלע, איידער זיך אונטערגעבן אַזאַ פֿאַראָרדנונג, האָט מען אים געצוווּנגען אינגאַנצן צו פֿאַרלאָזן די שאַכט, וואָרום יעדער האָט געוווּסט די סיבה פֿון זײַן אָפּזאָג, און זײַן אָנוועזנהײַט אַליין איז שוין גענוג געווען צו פֿאַרשטאַרקן די אַלגעמיינע אומצופֿרידנקײַט.

— מיינט איר, אַז קײן ערלעכע געשעפֿטן זײַנען גאָרניט בנימצא? — האָט העל געפֿרעגט.

דער אַלטער האָט געענטפֿערט:

— אַלע געזעלשאַפֿטן מוזן פֿאַרקויפֿן די קוילן אויף איין און דעמזעלבן פּרײַז; אויב איינע גנבעט אויף דער וואָג, מוזן די איבעריקע אויך גנבענען. די צרה פֿונם קוילנגרעבער איז דאָס, וואָס ער האָט ניט, ווער עס זאָל זיך אײַנשטעלן פֿאַר אים.

בשעת דעם שמועס האָט העל באַטראַכט די „רויטע מערי״, די טאָכטער פֿון אַן אַלטן קוילנגרעבער. ער האָט געזען, ווי זי איז געזעסן די אָרעמס אָנגעשפּאַרט אויפֿן טיש, אירע פֿעסטע אַקסלען זײַנען געווען אײַנגעבויגן אין אַ פּאָזע, וואָס האָט דערציילט וועגן אַ שווערן טאָג האָרעוואַניע. אָבער דאָ האָט זי זיך אַרײַנגעמישט אין שמועס. פּלוצלונג האָט איר שטימע אויפֿגעקלונגען און געציטערט פֿון צאָרן:

— די צרה פֿון אַרבעטער איז דאָס, וואָס ער איז אַ קנעכט!

— נו, נו? — האָט דער אַלטער אַרײַנגעוואָרפֿן פּראָטעסטירנדיק.

— ער האָט די גאַנצע וועלט קעגן זיך, און בײַ אים קלעקט קײן שכל ניט זיך צוזאַמען צו האַלטן — צו גרינדן אַ פּראָפֿעסיאָנעלן פֿאַרײן און פֿאַרטיידיקן אים.

אַ פּלוצלונגדיק שטילשווײַגן האָט זיך מיטאַמאָל געלייגט איבערן צימער. אַפֿילו העל איז געווען געפּלעפֿט: צום ערשטן מאָל האָט ער אין קוילן־באַצירק געהערט דאָס וואָרט „פּראָפֿעסיאָנעלער פֿאַרײן״, ניט געשעפּטשעט, נאָר אַרויסגערעדט אויף אַ הויכן קול.

— מעגלעך — האָט ראַפּערטי געזאָגט, און שווײַגנדיק גענומען סמאָקען די פּיפּקע.

אין אָװנט האָט זיך העל אומגעקערט צו רעמניצקין אין פּענסיאָן, וווּ ער איז אײַנגעשטאַנען. דאָס אָוונטעסן איז שוין כמעט געווען געענדיקט, ווען ער איז אַרײַן אין שטוב. דאָס עסצימער פֿונם דאָזיקן פּענסיאָן, וועלכער האָט געהערט צו דער „אַלגעמיינער באַהייצונגס־געזעלשאַפֿט״, האָט העלן דערמאָנט אַ מלוכישע תּפֿיסה,

יועלכע ער האָט עפּעס אַמאָל באַזוכט און ווו אַ לאַנגע שורה שוויַיגנדיקע מענטשן האָבן פון בלעכענע שיסלען געגעסן קאַשע מיט פעטס. נאָכן עסן האָט זיך העל פונאַנדערגערעדט מיט דעם אַלטן גרוי־האָריקן סלאָוואַק מיקע סיקאָריע, וואָס האָט געוווינט ביַי רעמניצקין. מיקע סיקאָריע האָט צוואַנציק יאָר פאַרבראַכט אין די שאַכטן פון דער סביבה, און די גאַנצע פאַרביטערטקייט פון די אַלע עוולות פון דידאָזיקע אַלע יאָרן האָט געקלונגען אין זיַין שטים, ווען ער האָט גערעדט פון דער „באַהייצונגס־געזעלשאַפט". ער איז געווען גרינג אויפן וואָרט און האָט זיך אַרויסגעוויזן פאַר אַן אינטערעסאַנטן באַקענטן. דער אַלטער האָט געהאַט אַ טעמפּעראַמענט, וועלכן ער האָט ניט געקאָנט באַהערשן. האָט ער דעריבער כסדר געוואַנדערט פון איין אָרט אויפן צווייטן. אגב, האָט ער פאַרזיכערט, זיַינען אַלע ערטער אַלץ איינס. אומעטום געפינט מען שוין עפּעס אַ שווינדל, דורך וועלכן מע רויבט ביַים קוילנגרעבער זיַין פאַרדינטן לוין. יעדער קוילנגרעבער האָט געהאַט אַ געוויסע צאָל בלעכלעך, אויף וועלכע ס'איז געשטאַנען זיַין נומער. ווען ער פלעגט שיקן אַן אָנגעלאָדן וועגעלע, פלעגט ער אינעווייניק צוטשעפּען אַזאַ בלעכל אויף אַ האָקן. אויפן לאַנגן וועג צום וואָג־הויז פלעגט טרעפן, אַז עמיצער האָט איבערגעביטן דאָס בלעכל, און – אויס וועגעלע!

– מיינט איר, אַז די אויפזעער גנבענען די וועגעלעך?–האָט העל געפרעגט.

– טיילמאָל די אויפזעער, טיילמאָל זייערע פריַינט, און טיילמאָל גנבעט די געזעלשאַפט אַליין ביַי די קוילנגרעבער.

מיקע האָט דערציילט וועגן אַן איטאַליענער, וועלכער האָט בכיוון, צוליב אויספּרוּוון, אַזוי הויך אָנגעלאָדן אַ וועגעלע, אַז דאָס האָט קוים געקאָנט דורכגיין דורכן אַרויסגאַנג. ער איז נאָכגעגאַנגען אין וואָג־הויז און האָט זיך איבערציַיגט, אַז די וואָג האָט געוויזן זעקס טויזנט זעקס הונדערט פונט. זיי האָבן אים פאַרצייכנט דריַי טויזנט פינף הונדערט. אַז ער האָט געמאַכט אַ טומל, האָט מען אים אַרעסטירט.

אינם עסצימער איז לעבן העלן געזעסן אַ העלהאָריקער שוועדישער ריז מיטן נאָמען יאָהאַנסאָן, וועלכער האָט טעגלעך צען שעה נאָכאַנאַנד אָנגעלאָדן בוי־געהילץ. דערדאָזיקער חברהמאַן פלעגט זיך דערלויבן דעם לוקסוס אַרויסזאָגן פריַי זיַין מיינונג, וויַיל ער האָט פאַרמאָגט יוגנט און מעכטיקע מוסקולן און איז ניט געווען באַלאַסטעט מיט קיין פאַמיליע. ער איז געווען אַזעלכער, אייף וועלכן מע זאָגט: שטאַרק ווי איַיזן און גרינג ווי אַ פעדער. ער פלעגט וואַנדערן פון גרובן צום שניט־פעלד און פון שניט פעלד צום האָלץ־לאַגער. ווען עמיצער האָט אין אַ געשפּרעך מיט אים באַרירט די טעמע וועגן דעם „וואָג־קאָנטראָלירער", וואָס לויטן געזעץ פון שטאַט האָבן די קוילנגרעבער דאָס רעכט צו פאַרלאַנגען מיטן תנאַי, אַז שכירות זאָלן זיי אים צאָלן פון זייער אייגענער טאַש, האָט זיך זיַין שפּאָטיש געלעכטער צעטראָגן איבערן גאַנצן טיש.

– זאָל נאָר עמיצער פּרוּוון פאַרלאַנגען אַ וואָג־קאָנטראָלירער!

– איר מיינט, אַז מע וואָלט אים משלח געווען? – האָט העל געפרעגט.

– מעגלעך – איז געקומען אַן ענטפער – און מעגלעך, אַז מע וואָלט אים געַנויט, ער זאָל זיך אַליין משלח זיַין.

– וואָס מיינט איר מיט דעם?

– זיי וואָלטן זיַין לעבן פאַרוואַנדלט אין אַזאַ גהינום, אַז ער וואָלט זיך אָפּגעטראָגן.

———

ג.

אין ס'רוב פֿאַלן זײַנען די אַרבעטער געווען אָנגעשראָקן און האָבן געוואַגט בלויז צו שעפּטשען וועגן די עוולות, וואָס מע איז קעגן זיי באַגאַנגען. נאָר איין אָרט האָט העל אויסגעפּונען אין די שאַכטן, ווו זיי זײַנען ניט געווען בכּח צו שווײַגן, ווו דאָס געפֿיל וועגן אומפּאַרדינטער באַעוולטקייט האָט גובר געווען די מורא. אַזאַ פּלאַץ איז געווען דאָס וואָג־הויז, ווו עס פֿלעגן אָפּגעוווגן און פֿאַרשריבן ווערן די קוילן, וואָס זײַנען אָנגעקומען פֿון שאַכט. יעדער קוילנגרעבער, ווי נאָר ער איז אַראָפּ פֿון ליפֿט, פֿלעגט תּיכּף אַוועק צו דעם דאָזיקן אָרט. דאָ איז געהאַנגען אַ ביולעטען־טאָוול, אויף וועלכן ס'איז געשטאַנען זײַן נומער און די וואָג פֿון די וועגעלעך, וועלכע ער האָט דורכן טאָג צוגעשיקט. דער גרעסטער טייל פֿלעגט וואַרפֿן אַ בליק אויפֿן טאָוול און זיך אַוועקשלעפּן מיט אַראָפּגעלאָזטע אַקסלען, ניט אַרויסברענגענדיק מער קיין איינציקן בליק אָדער וואָרט. אַנדערע פֿלעגן עפּעס אונטערברומען צו זיך אַליין אָדער ברומען איינער צום צווייטן אויף זייערע באַרבאַרישע דיאַלעקטן. ס'איז כּמעט ניט דורכגעגאַנגען קיין אָוונט, אַז עמיצער פֿון זיי זאָל זיך ניט ווי אָפּרײַסן פֿון קייט, זאָל ניט אויפֿהייבן די פֿויסטן קעגן היכל אָדער קעגן וואָג־פֿאַרוואַלטער הינטער זײַן רוקן.

בײַ איינעם אַזאַ צופֿאַל האָט העל געזען מיקע סיקאָריען, בשעת ער האָט שרײַענדיק גענומען אויסרופֿן זײַן חשבון.

– נײַנצן, צוויי און צוואַנציק, פֿיר און צוואַנציק, צוואַנציק! דאָס איז מײַן וואָג, מיסטער? איר ווילט מיך אײַנריידן, אַז דאָס איז מײַן וואָג?

– דאָס איז אײַער וואָג, – האָט דער פֿאַרוואַלטער קאַלט געמעלדעט.

– נו, שווער איך בײַ יודא, אַז אײַער וואָג איז אויף צרות, מיסטער! קוקט וועגעלעך – וואָס פֿאַר אַ גרויסע וועגעלעך. מעסט אויס די וועגעלעך, מיסטער, – זיבן פֿוס אין דער לענג, דרײַ מיט אַ האַלבן פֿוס אין דער הייך, פֿיר פֿוס אין דער ברייט! און איר ווילט מיר דערציילן, אַז אין זיי גייט אַרײַן נאָר צוואַנציק?

– איר לאָדט ניט אָן ווי ס'געהער צו זײַן, – האָט באַמערקט דער פֿאַרוואַלטער.

– לאָד ניט אָן ווי געהער צו זײַן? – האָט דער אַלטער קוילנגרעבער איבערגעהערט. זײַן טאָן איז פּלוצלונג געוואָרן אַ קלאָגנדיקער, אַזוי ווי די דאָזיקע אינסינואַציע וואָלט אים גיכער באַליידיקט ווי אויפֿגעבראַכט.

– איר ווייסט, וויפֿיל יאָר איך אַרבעט שוין, און איר זאָגט, אַז איך קען ניט אָנלאָדן? אַז איך לאָד אָן אַ וועגעלע, לאָד איך עס אָן ווי אַ קוילנגרעבער. איך לאָד ניט אָן ווי אַ יאַפּאַנער, וואָס האָט קיין שום באַגריף ניט וועגן אַ גרובן! איך טיט אָן, קוועטש אָן, ווי אַ סטויג היי, איך לאָד אָן פֿעסט, אָט ווי אַזוי – און דער אַלטער האָט גענומען באַווײַזן, ווי ער מאַכט דאָס אַלץ – אָט זעט איר, אַ טאָנע אויבן און אָנדערהאַלבן טאָנעס אונטן, און איר דערציילט מיר, אַז איך האָב אײַנגאַנצן נײַנצן, צוואַנציק!

– דאָס איז אײַער וואָג – האָט דער פֿאַרוואַלטער האַרט געזאָגט.

– אָבער, מיסטער, די וואָג אײַערע טויג ניט! איך זאָג אײַך נאָכאַמאָל, אַז...

– אַוועק, פֿון דאַנען! – האָט דער פֿאַרוואַלטער געזאָגט און זיך אָפּגעקערט.

– אָבער, מיסטער. – האָט דער אַלטער מיקע געקלאָגט, דרייענדיק זיך הינטער אים און אַרײַנגיסנדיק זײַן גאַנצע נשמה אין די ווערטער זײַנע – וואָס

פאַר אַ לעבן איז דאָס? דו האָרעוועסט ווי אַן אייזל און באַקומסט דערפאַר גאָרנית. דו ברענסט אויס אייגענעם פולווער – פאַר אַ האַלבן דאָלער פולווער אַ טאָג – וואָס וועט איר זאָגן אויף דעם? ברעכן, גראָבן און גאָרניט באַקומען! שלעפּן דעם שעפּ־קאַסטן, דעם קוילנזייל און גאָרניט באַקומען! ביי יודא, שווער איך – איר פאַר־פייניקט מיך ביז הונגער־טויט! עסן דאַרף איך דאָך לכל־הפחות, צי ניט?

דער פאַרוואַלטער האָט זיך פּלוצלינג אַרויפגעוואָרפן אויף אים:

– גייט צום טייוול אַרויס פון דאַנען! – האָט ער געשריען – אויב אייך געפעלט דאָ ניט, זאָגט זיך אָפּ און גייט אַוועק! פאַרמאַכט אייער מויל! אויב ניט, וועל איך דאָס פאַרמאַכן!

דער אַלטער איז פאַרציטערט געוואָרן און געבליבן שטיל. אַ מינוט איז ער נאָך געשטאַנען, נערוועז זיך געביסן די ליפּן, דערנאָך האָט ער זיך אומגעדרייט און מיט אַראָפּגעלאָזטע אַקסלען זיך אַרויסגעשאַרט.

ד.

העלן האָט איצט פאַרנומען אַ נייע אויפגאַבע, וואָס איז פאַרבונדן געווען מיט פיל מער אויפרעגונגען, ווי די מלאָכה פון אַ קוילנגרעבער; זי האָט געדראָט מיט גרעסערע סכנות ווי גרובן־איינברוך. די אַפּאַטיע, וואָס איבעראַרבעט רופט אַרויס, האָט נאָך ניט באַוויזן צו אַנטוויקלען זיך ביי אים אין אַ קרענק. איבער אים האָט געוואַכט יוגנט. אין אים האָט געפלאַטערט דער געדאַנק צו פאַרווירקלעכן אין לעבן דאָס געזעץ וועגן אַ וואָג־קאָנטראָלירער. ער האָט זיך וועגן דעם מישב געווען מיט זיין נייעם פריינט דזשערי מינעטי. דזשערי מינעטי איז אַלט געווען פינף־און־צוואַנציק יאָר אַן ערך און האָט פאַר אַן איטאַליענער געהאַט אַן אויסער־געוויינלעך הויכע און ברייטע פיגור. ער איז געווען אַ „צינדער". זיין אַרבעט איז באַשטאַנען אין אַרומגיין ביינאַכט איבער די שאַכטן און אויפרייסן דעם פולווער, וואָס די קוילנגרעבער האָבן ביי טאָג פאַרלייגט. דאָס איז געווען אַ געפערלעכע אַר־בעט, וועלכע האָט געפאָדערט אַ געשולטן אַרבעטער, נאָר מע האָט פאַר איר גוט באַצאָלט. דזשערי האָט דערפאַר געהערט צו די מוצלחים, און ער האָט זיך ניט גע־שראָקן אַרויסצוזאָגן, אין געוויסע גרענעצן, זיינע מיינונגען.

– מיר דאַרפן גרינדן אַ קאָמיטעט – האָט דזשערי אַרויסגעזאָגט זיין מיינונג – און דערדאָזיקער קאָמיטעט וועט פירן אונטערהאַנדלונגען מיטן אויפזעער. הינטערן קאָמיטעט דאַרף שטיין אַ באַזונדערע גרופּע. די גרופּע מוז אומבאַדינגט אָרגאַניזירט ווערן. מע דאַרף רופן אַ געהיימע פאַרזאַמלונג. סוף־כל־סוף מוז אָפּגעטאָן ווערן דאָס אַלץ, וואָס ס'ווערט געטאָן דורך אַ פּראָפעסיאָנעלן פאַריין, וואָס איז אין קוילן־באַ־צירק דורך די באַלעבאַטים פאַרווערט, ווי יעדער מין אָרגאַניזאַציע.

– גוט – האָט העל געזאָגט, און האָט צוזאַמען מיט דזשערין צונויפגעשטעלט אַ צעטל פון מענטשן, וועלכע מע האָט געקאָנט פאַרטרויען אַ סוד.

דער ערשטער אין צעטל איז געשטאַנען מיקע סיקאָריע. געבן דעם אַלטן מיקע אַ מעגלעכקייט אַריינצוגיין אין קאָמיטעט און פירן אונטערהאַנדלונגען מיטן אויפזעער האָט פאַר מיקען געהייסן: פאַרווירקלעכן דעם ציל, צוליב וועלכן ער איז געבוירן געוואָרן אויף דער ערד.

דער צווייטער איז געווען אַ יונגער בולגאַרישער קוילנגרעבער מיטן נאָמען וואָרסמאַק. איינמאָל, ווען ער האָט געשלעפּט אַ וועגעלע, אַן אָפּגעגאָסענער מיט

שוויס, האָט זיך פּונקט באַוויזן דער אויפֿזעער אַלעק סטאָן, אַ מאַן פֿון זעקס פֿוס די הייך און פּראָפּאָרציאָנעל די ברייט. דערדאָזיקער גבר האָט געפֿילט די פֿאַראַכטונג פֿונעם שטאַרקן צו פֿיזישער שוואַכקייט און ער האָט מכבד געווען ווערסמאַקן מיט עטלעכע זעץ. יענער האָט אויפֿגעהויבן די האַנט – קיינער האָט ניט געקאָנט זאָגן, צי ער האָט נאָר געוואָלט זיך באַשיצן, אָדער צוריק געבן אַ קלאַפּ – אָבער סטאָן האָט זיך אַ וואָרף געטאָן אויף אים און האָט אים געיאָגט מיט שטויסן און זידלערייען איבערן גאַנצן קאָרידאָר. פֿאַר יעדערן, וואָס האָט באַמערקט דעם בולגאַרס פּנים, ווען דער אויפֿזעער פֿלעגט פֿאַרבײַגיין, איז קיין רגע קיין ספֿק ניט געווען, אַז ער וועט גרייט זײַן צו באַטייליקן זיך אין אַ פּראָטעסט־באַוועגונג.

דזשערי האָט געקענט נאָך אַ פּאַסיקן מענטשן, וועלכן מע האָט ערשט ניט לאַנג צוריק אַרויסגעלאָזט פֿונעם שפּיטאָל. אינעם שפּיטאָל־בעטל האָט אים אַרײַנגעלייגט דאָס רעוואָלווער־הענטל פֿונעם שאַכט־אויפֿזעער. דערדאָזיקער אַרבעטער איז געווען אַ פּאָליאַק, און האָט צום אומגליק קיין איינציק ענגליש וואָרט ניט געקאָנט. נאָר העל איז אַרײַן אין באַציִונגען מיט אַ צווייטן פּאָליאַק, וועלכער האָט אַביסל געקאָנט ריידן ענגליש, און דער האָט אויף זיך גענומען איבערצוגעבן זײַן לאַנדסמאַן אַלץ, וואָס ס'איז נויטיק. אויסער דעם איז געווען אַ יונגער איטאַליענער ראַוועטע, וועמען דזשערי האָט געקאָנט אַן הויך וועלכן מע האָט זיך אינגאַנצן געקאָנט פֿאַרלאָזן.

ווען נאָך אַ פּערזאָן האָט העל געטראַכט – וועגן דער „רויטער מערי". אמת, אין אַ קוילנגרעבער־קאָמיטעט קאָן אַ פֿרוי גאָרניט מאַכן, אָבער זי קאָן באַהילפֿיק זײַן מיט געלונגענע עצות און מיט איר געשליפֿן צינגל, וועלכעס האָט געקאָנט צוציִען אויף זייער זײַט מער ווי איין אומצופֿרידענעם.

העל איז אַוועק צו איר און האָט זי באַגעגנט בײַ דער טיר פֿון שטיבל.

– איך האָב געהאַט אַ זעונג וועגן אײַך – האָט ער געזאָגט.

– וועגן מיר? וואָס ווילט איר זאָגן דערמיט?

– קומט אַרײַן אינעווייניק, דאָרט וועל איך אײַך זאָגן.

זיי זײַנען אַרײַן אין דער פּוסטער קיך און זיך געזעצט אויף הילצערנע שטולן. מערי האָט די הענט פֿאַרלייגט אויף די קני, פּונקט ווי אַ קינד, וואָס וואַרט אויף אַ מעשה, וואָס מע דאַרף אים דערציילן.

ער האָט זיך אַרומגעקוקט:

– איז עמיצער פֿאַראַן אין הויז?

– קיינער ניטאָ.

אָבער אינסטינקטיוו האָט ער גענומען ריידן שטיל. ער האָט איר אַלץ דערציילט. מערי איז געוואָרן ערנסט:

– אָט וועגן וואָס עס האַנדלט זיך! – האָט זי געזאָגט מיט אַן ערנסטער שטימע – איז וואָס פֿאַרלאַנגט איר פֿון מיר?

און טאַקע באַלד, נאָך איידער ער האָט באַוויזן איר צו ענטפֿערן, האָט זי אים שוין אויסגערעכנט אַלע אירע באַקענטע. צווישן זיי איז געווען דער אַלטער דזשאָן עדסטרעם, אַ שוועד, וועלכער האָט געאַרבעט אין דעם באַצירק, צײַט די שאַכטן זײַנען געגרינדעט געוואָרן. מיט אַכט יאָר צוריק האָט ער גענומען אַן אָנטייל אין אַ גרויסן שטרײַק און איז מיט זײַנע פֿיר זין אַרײַנגעפֿאַלן אין די שוואַרצע צעטלען. זײַנע זין האָבן זיך פֿונאַנדערגעשפּרייט אין אַלע עקן וועלט, נאָר ער

איז דאָ געבליבן, אַמאָל געאַרבעט אין אַ פֿאַרם, אַמאָל זיך פֿאַרדינט אַ שטיקל ברויט בײַ פֿאַרריכטן שאָסייען, און ענדלעך, מיט עטלעכע יאָר צוריק, אין אַ מאָמענט פֿון מאַנגל אין קוילנגרעבער, האָט ער ווידער באַקומען אַ שטעל אין די שאַכטן.

ס'איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז די אַרבעטער, וואָס ווילן אַרויסשטעלן אַ פֿאָדערונג וועגן אַ וואָג-קאָנטראָלירער, זאָלן זיך פֿאַרזאַמלען בײַ מרס. דייוויד.

ווען מיקע סיקאַריע האָט זיך אין דעמזעלבן טאָג צוריקגעקערט פֿון דער אַרבעט, האָט אים העל אָפּגעפֿירט אָן אַ זײַט און אים דערציילט וועגן דער פּלאַנירטער פֿאַרזאַמלונג.

דאָס פּנים פֿונם אַלטן סלאָוואַק האָט אויפֿגעשײַנט מיט באַגײַסטערונג; ער האָט אָנגעכאַפּט העלן פֿאַרן אַקסל און אויסגערופֿן:

– איר מיינט עס באמת?

– געוויס באמת. איר ווילט אַרײַן אינם קאָמיטעט, וואָס וועט ריידן מיטן אויפֿזעער?

– פּלוהאַ ביעדנאַ! – האָט מיקע אויסגעשריגן, אַ וואָרט, וואָס אויף זײַן מוטערשפּראַך האָט עס באַטײַט עפּעס שרעקלעכעס. דערנאָך האָט ער צוגעגעבן:

– איך שווער בײַ יודאַ, אַז מיר וועט בקרוב אויסקומען ווידער אײַנצופּאַקן מײַן אַלט רענצל!

– .זיר גלויבט ,אַז אײַך וועט אויסקומען אַוועקצוגיין פֿון דאַנען? – האָט העל געפֿרעגט.

– יאָ, דאָס מאָל וועט אויסקומען אַוועקגיין פֿון שטאָט. מעגלעך אַפֿילו, אַז איך וועל מוזן צוריק פֿאָרן אין דער אַלטער היים.

ס'איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז די אָנטיילנעמער פֿון דער פֿאַרזאַמלונג זאָלן אַרויסגיין איינציקווײַז, און גיין דורך פֿאַרשיידענע וועגן. העל איז געקומען איינער פֿון די ערשטע. אינם צימער זײַנען די שטאָרן געווען אַראָפּגעלאָזט און דאָס פֿײַער פֿון די לאָמפּן אַרײַנגעדרייט.

איינער פֿון די געקומענע אויף דער פֿאַרזאַמלונג האָט על-פּי-טעות אָנגעקלאַפּט אין דער פֿראָנט-טיר; העל האָט באַמערקט, ווי אַלע האָבן אַ ציטער געטאָן, און עטלעכע זײַנען אַפֿילו אויפֿגעשפּרונגען פֿון די ערטער. אים האָט אויסגעוויזן, אַז ער אָטעמט אין זיך אַרײַן די לופֿט פֿון די דערציילונגען פֿונם רוסישן רעוואָלוציאָנערן לעבן, אינדערצײַט ווען די אַלע מענער און פֿרויען, וואָס האָבן זיך דאָ בסוד פֿאַרזאַמלט ווי פֿאַרברעכער, ווילן זיך סך-הכּל נאָר דערשלאָגן דאָס, וואָס איז פֿאַרזיכערט דורכן געזעץ.

ס'איז געקומען די צײַט אָנצוהייבן די פֿאַרזאַמלונג, און דער עולם האָט גענומען אומרויִק קוקן איינער אויפֿן צווייטן. קיינער האָט ניט געוווּסט מיט וואָס אָנצוהייבן.

– זאָל עמיצער ריידן אַ וואָרט – האָט ענדלעך געזאָגט מרס. דייוויד. – העל, איר וועט זײַן דער וואָג-קאָנטראָלירער, רעדט איר.

– איך בין דאָ דער ייִנגסטער – האָט העל געענטפֿערט.

– הייבט אָן! – האָט אויסגעשריגן דער אַלטער מיקע, און העל האָט זיך אויפֿגעהויבן פֿון אָרט.

– יעדערער, וואָס אַרבעט דאָ, ווייסט, אַז מע באַשווינדלט אונדז בײַ דער וואָג; אויב די געזעלשאַפֿט וואָלט אונדז באַצאָלט לויט דער פֿולער וואָג, וואָלט זי

יעדן טאָג געמאַכט אַ הוצאה פון נאָך עטלעכע הונדערט דאָלאַר. צווישן אונדז וועט זיך ניט געפינען אַזאַ שוטה, וואָס זאָל רעכענען, אַז די געזעלשאַפט וועט אַזעלכעס נאָכגעבן אָן אַ קאַמף. מיר דאַרפן דערפאַר נעמען אויף זיך צו האַלטן זיך צוזאַמען.

– געוויס! – האַלטן זיך צוזאַמען! – האָט מיקע אויסגערופן.

– מע וועט אונדז קיין קאָנטראָלירער ניט געבן – האָט איינער באַמערקט פּעסימיסטיש.

– געוויס, אויב מיר וועלן גאָרניט טאָן דערפאַר – האָט העל דערווידערט.

דער אַלטער מיקע האָט זיך אַ פּאַטש געטאָן אין דער קני:

– געוויס, מיר דאַרפן פאָדערן און מיר וועלן אים האָבן.

– ריכטיק! – האָט אויסגערופן דער גרויסער דזשעק.

נאָר זײַן קליין ווײַבל איז געווען ניט צופרידן מיט דעם אופן, ווי אַזוי העל האָט געפירט די פאַרזאַמלונג; זי האָט די ערשטע געגעבן העלן אַ לעקציע, ווי אַזוי מע דאַרף פירן די אַרבעט בײַ דעמדאָזיקן המון:

– זאָגט זיי; מאַכט, אַז זיי זאָלן פאַרשטיין! – און זי האָט גענומען יעדן איינעם אויף אירן אַ פינגער: איר! איר! ווערסמאַק און איר, קלאַוואַסקי, און איר, זאַם-און איר, איבעריקע פּוילישע חברים. מיר ווילן האָבן אַ קאָנטראָלירער בײַ דער וואָג, באַקומען אַן אמתע וואָג, באַקומען די פולע שכירות. איר פאַרשטייט?

– יאָ, יאָ!

– מוז מען גרינדן אַ קאָמיטעט. גיין ריידן מיטן הויפּט-אינספּעקטאָר, פאָדערן אַ קאָנטראָלירער, איר פאַרשטייט? ניט נאָכגעבן! קיין מורא ניט האָבן!

– גיין, קיין מורא ניט!

נאָר דאָ האָט זיך געשטעלט אַן אַנדער פראַגע: ווער וועט נעמען אויף זיך צו ריידן מיטן „באָס"?

– נעמט מיך אויך אַרײַן אין קאָמיטעט – האָט זיך אָנגערופן דער אַלטער דזשאָן עדסטרעם.

– אײַך? – האָט העל געפרעגט – מע וועט דאָך אײַך אַרויסטרײַבן!

– איך וועל גערן טאָן אַלץ, וואָס איז אין מײַנע כּוחות – האָט געענטפערט דער אַלטער, – העל און סיקאָריע און איך וועלן זײַן די, וואָס וועלן גיין און ריידן מיטן שאַכט-פאַרוואַלטער, און די איבעריקע זאָלן דערווײַל אויסוואַרטן און ניט פאַרלירן די פּרנסות, ביז עס איז ניט פאַראַן פאַרוואָס.

דער עולם האָט זיך איינער דעם צווייטן געגעבן די הענט און זיך מתחייב געווען צו האַלטן זיך פעסט און אַנטשלאָסן. ווען די פאַרזאַמלונג איז דערקלערט געוואָרן פאַר געשלאָסן, האָבן זיי זיך איינציקווײַז אַרויסגעגנבעט אין דער נאַכט אַרײַן און זײַנען געווען אַן ערנסטע און ניכטערע חברה פאַרשווערער.

לערנביכער אויף יידיש

פון ש. באַסטאָמסקי און מ. חיימסאָן

1. לעבעדיקע קלאַנגען – אילוסטרירטער א״ב.
2. לעבעדיקע קלאַנגען – כרעסטאָמאַטיע פאַרן ערשטן לערניאָר.
3. לעבעדיקע קלאַנגען – כרעסטאָמאַטיע פאַרן צווייטן לערניאָר.
4. לעבעדיקע קלאַנגען – כרעסטאָמאַטיע פאַרן דריטן לערניאָר.
5. לעבעדיקע קלאַנגען – כרעסטאָמאַטיע פאַרן פערטן לערניאָר.
6. דאָס לעבעדיקע וואָרט (פון ש. באַסטאָמסקי און ז. רייזען) כרעסטאָמאַטיע פאַרן VI און V לערניאָר
7. דאָס „נייע וואָרט" כרעסטאָמאַטיע פאַר עלטערע קלאַסן אין 3 בענדער: עפּאָס, ליריק און דראַמע.
8. באַוועגלעכע כרעסטאָמאַטיע פון ש. באַסטאָמסקי (25 באַזונדערע צפּטן)

די „לעבעדיקע קלאַנגען", „דאָס לעבעדיקע וואָרט" און „דאָס נייע וואָרט" זיינען רעקאָמענדירט פון דער צענטראַלער יידישער שול-אָרגאַניזאַציע און זיינען אָנגענומען אין די יידישע שולן פון דער גאָרער וועלט

נייע רעכנביכער!

שוין דערשינען

2 נייע רעכנביכער פון ש. באַסטאָמסקי:

1. אַריטמעטישער רעכנבוך פאַרן 2-טן לערניאָר – צאָלן פון ערשטן הונדערט. ערשטע ידיעות פון געאָמעטריע.
2. אַריטמעטישער רעכנבוך -- ברוכצאָלן

מיט באַשטעלונגען זיך ווענדן:

S. Bastomski Wilno, Stefańska 24

„גריניקע ביימעלעך“!

אַבאָנירט אַלע און פאַרשפּרייט

דעם אילוסטרירטן

צוויי-וועכנטלעכן

קינדער-זשורנאַל

„גריניקע ביימעלעך“!

דערשיינט אין ווילנע

אונטער דער רעדאַקציע

פון ש. באַסטאָמסקי.

אַדרעס:

Wilno, Stefańska 24, m. 28

אַבאָנעמענטס-פּרייז:
אַ יאָר (20 נומערן) 7 גילדן (1.20 דאָל.)
אַ 1/2 „ (10 „) - 4 „ (60 סענט)
אַ 1/4 „ (5 „) - 2 „ (30 „)

אַבאָנירט אַלע דעם אילוסטרירטן חודש-זשורנאַל

„דער חבֿר“

דערשיינט אין ווילנע אונטער דער רעדאַקציע פון ש. באַסטאָמסקי

אַבאָנ.-פּרייז: אַ יאָר – 4 גילדן (60 סענט) אַ 1/2 יאָר – 2 גילדן

אַדרעס: Wilno, Stefańska 24 m. 28.

P. K. O. 81.899